

Názvy článků, abstrakty a medailonky (vč. e-adres) všech příspěvatelů 4. čísla Fóra sociální politiky (č. 4/2020)

I. AKTUÁLNÍ ÚVAHA

Čtvrtá průmyslová revoluce a koronavirová pandemie mění svět

Petr Víšek

Abstrakt

Na změny probíhající v důsledku uplatnění nejmodernějších technologií je třeba se dívat v širších dějinných souvislostech a je nutné předpokládat závažné dlouhodobé důsledky. Čtvrtá průmyslová revoluce přináší mnoho nadějí, ale i nejistot. Bude se měnit povaha práce a pracovněprávních vztahů. Budou se měnit role státu a obcí. Budou se uplatňovat nové životní trajektorie, například bude nezbytné změnit pojetí nezaměstnanosti a chápat ji jako období přípravy na nové povolání a chránit dosažený sociální status. To vyvolá zcela nové požadavky na sociální systém i na vzdělání. Je nutné předpokládat růst sociální polarizace a rizik s ní spojených. Závislost na moderních technologiích vytváří i nové výzvy nebezpečí. Koronavirová pandemie se v daném kontextu projevuje diferencovaně jako brzda i jako akcelerační faktor.

Profil autora:

Ing. Petr Víšek (pevisek@seznam.cz) je vědeckým pracovníkem VÚPSV, v. v. i., a externím učitelem na Katedře sociální práce FF UK, obor sociální politika. Hlavním objektem jeho zájmu je nastavení dávkových systémů v oblasti podpory rodin s dětmi.

II. RECENZOVANÉ ČLÁNKY (odborné texty procházející anonymizovaným recenzním posouzením dvěma experty v daném oboru):

Požadavky českého průmyslu na pracovníky v podmínkách Průmyslu 4.0

Michal Janíčko – Filip Klicnar – Patrik Budský – Petr Weisser

Abstrakt

Článek se zabývá dopady automatizace na rozsah a obsah lidské práce ve zpracovatelském průmyslu. Zjištění vycházejí z průzkumu, jehož se v roce 2019 zúčastnilo 273 českých průmyslových firem, a z následných hloubkových rozhovorů s některými z nich. Firmy hodnotily jako profese nejvíce ohrožené automatizací nekvalifikované dělníky a pomocné technickohospodářské pracovníky, mezi kvalifikovanými dělníky potom svářeče. Celkově však byl odhadovaný efekt technologií na úbytek pracovních míst poměrně slabý, automatizace v českém prostředí v době před globální pandemií covidu-19 neprobíhala překotně a očekávaná změna v počtu pracovníků souvisela spíše s ekonomickým vývojem v odvětví než s automatizací. Vyšší nároky budou podle respondentů kladeny na obsluhu nových strojů a IT dovednosti, na druhé straně se některé činnosti zjednodušují.

Profily autorů:

Mgr. Michal Janíčko (janicko@nvf.cz) a **Mgr. Filip Klicnar** (klicnar@nvf.cz) jsou analytici v Národní observatoři zaměstnanosti a vzdělávání, která je součástí Národního vzdělávacího fondu, o.p.s. (National Observatory of Employment and Training, National Training Fund)

Opletalova 25, 110 00 Praha 1. Zaměřují se na výzkum trhu práce a vzdělávání zejména v souvislosti s digitalizací a automatizací.

Ing. Patrik Budský (Patrik.Budsky@cvut.cz) je absolventem Vysoké školy ekonomické v Praze. V současnosti působí jako interní doktorand na Ústavu řízení a ekonomiky podniku, Fakulty Strojní, Českého vysokého učení technického v Praze (Czech Technical University in Prague, Faculty of Mechanical Engineering, Department of Management and Economics), Karlovo náměstí 13, 121 35, Praha 2 – Nové Město, Česká republika. Předmětem jeho výzkumného zájmu jsou obchodní modely a oceňování podniku.

Ing. Petr Weisser (Petr.Weisser@fs.cvut.cz) je interním doktorandem na Ústavu řízení a ekonomiky podniku, Fakulty Strojní, Českého vysokého učení technického v Praze (Czech Technical University in Prague, Faculty of Mechanical Engineering, Department of Management and Economics), Karlovo náměstí 13, 121 35, Praha 2 – Nové Město, Česká republika. Ve svém výzkumu se primárně věnuje investicím do automatizace a digitalizace.

Postoj vedení strojírenských podniků v Plzeňském kraji k pracovní síle v kontextu zavádění Průmyslu 4.0

František Kalvas – Jan Váně – Josef Basl

Abstrakt

V článku zkoumáme postoj vedení strojírenských podniků v Plzeňském kraji k pracovní síle a pokoušíme se odhadnout, do jaké míry nástup Průmyslu 4.0 (P4.0) ohrožuje řadové zaměstnance. Volíme metodu případové studie a realizujeme census středních a velkých podniků v tradičně průmyslovém regionu. Census provádíme formou dotazníkového šetření, ptáme se nejvyššího vedení podniků na zavádění P4.0 v podniku a pozici pracovní síly v tomto procesu. Zjišťujeme míru zavedení P4.0 v deseti vybraných oblastech fungování podniku, co bere vedení v úvahu při investicích do P4.0, jakým problémům podnik čelí při zavádění P4.0 a jaký dopad bude mít zavedení P4.0 na řadové zaměstnance v podniku. Výsledky prezentujeme agregované podle míry pokročilosti podniků v zavádění P4.0, kdy je dělíme do tří kategorií – minimální, podprůměrná a průměrná míra zavedení P4.0. Docházíme k závěru, že nástup P4.0 řadové zaměstnance neohrožuje, protože s nimi vedení podniků nadále počítá. Při investicích do P4.0 má vedení řadové zaměstnance na zřeteli, ochota adaptovat stávající zaměstnance je vyšší než najímat nové, a pokud vedení uvažuje o najímání nových zaměstnanců, zároveň uvažuje o adaptaci současných. Navíc, s pokročilostí podniků roste i ochota jejich vedení adaptovat řadové zaměstnance.

Profily autorů:

PhDr. František Kalvas, Ph.D. (kalvas@kss.zcu.cz) je odborným asistentem na Katedře sociologie, Fakulty filozofické, Západočeské univerzity v Plzni (Department of Sociology, Faculty of Arts, University of West Bohemia in Pilsen), Univerzitní 8, 306 14 Plzeň, Česká republika. Zaměřuje se na kvantitativní metody analýzy dat, využití experimentů a agent-based modelingu v sociologii, sociologii masové komunikace, výzkum veřejného mínění, bezdomovectví, kolektivní paměti a 4. průmyslové revoluce.

Doc. PhDr. Jan Váně, Ph.D. (vanejjan@kss.zcu.cz) je docentem na Katedře sociologie, Fakulty filozofické, Západočeské univerzity v Plzni (Department of Sociology, Faculty of Arts,

University of West Bohemia in Pilsen), Univerzitní 8, 306 14 Plzeň, Česká republika. Zaměřuje se na metodologii sociálních věd, sociologii náboženství, výzkum bezdomovectví, vězeňství a 4. průmyslové revoluce.

Prof. Ing. Josef Basl, CSc. (basl@vse.cz) je profesorem na Katedře informačních technologií, Fakulty informatiky a statistiky, Vysoké školy ekonomické v Praze (Department of Information Technology, Faculty of Informatics and Statistics, Prague University of Economics), nám W. Churchilla 4, 130 67 Praha, Česká republika. Zaměřuje se na inovace informačních systémů a digitální transformaci podniků v podmínkách 4. průmyslové revoluce.

Čtvrtá průmyslová revoluce, nebo změna srovnatelná s průmyslovou revolucí?

Radim Valenčík – Pavel Sedláček

Abstrakt

K problematice Čtvrté průmyslové revoluce a některým jejím atributům (digitalizace, umělá inteligence, kontinuální robotizace apod.) je dle autorů nutno přistupovat jako ke změně srovnatelné s průmyslovou revolucí. V článku je uvedením konkrétních faktů a jejich analýzou doloženo, že nejde jen o další fázi průmyslové revoluce, ale o zrod nového dominantního sektoru, kterým se stává odvětví produktivních služeb, tj. služeb přispívajících k nabývání, uchování a uplatnění lidského kapitálu. Tato odvětví mnohonásobně zvýší dynamiku inovací a změní charakter ekonomického růstu. Produkce odvětví produktivních služeb bude absorbována zejména tvůrčími mezigeneračními týmy, které se stanou základní formou zapojení člověka do produkčního procesu. Perspektivy i problémy výše tematizovaných změn lze velmi dobře sledovat v oblasti vyžívání startupů do podoby vertikálně i horizontálně propojených tvůrčích mezigeneračních týmů. Jejich podpora není v současné době dostatečně efektivní. Článek identifikuje projevy setrvačného myšlení přístupu k uvedené problematice a návazně prezentuje teoretická východiska překonání bariér, které v důsledku setrvačného přístupu vznikají.

Profily autorů:

Doc. Radim Valenčík, CSc. (valencik@seznam.cz) je koordinátorem výzkumu Vysoké školy finanční a správní (University of Finance and Administration), Estonská 500, 101 00 Praha 10, Česká republika. Je členem Katedry ekonomie a managementu a věnuje se rozpracování ekonomie produktivní spotřeby a v návaznosti na to i reformě penzijního systému.

Ing. Pavel Sedláček (pavelsedlacek@mail.vsf.s.cz) absolvoval Vysokou školu finanční a správní (University of Finance and Administration), Estonská 500, 101 00 Praha 10, Česká republika. Podílí se na výzkumné a publikační práci v oblasti ekonomie produktivní spotřeby tamtéž. Dále přednáší jako lektor v agentuře CzechInvest apod. Stál u zrodu několika českých i zahraničních startupových projektů, od r. 2017 také jako zakladatel a výkonný ředitel platformy StartupKlub.cz. Přes dvě desetiletí se profesně věnuje strategickému marketingu a rozvoji e-commerce projektů v ČR i zahraničí. Přípravuje se na doktorské studium.

III. NERECENZOVANÉ ČLÁNKY

Čtvrtá průmyslová revoluce, trh práce a covid-19

Arno Kraus – Petr Víšek

Abstrakt

Článek přináší první poznatky z výzkumného úkolu „Komplexní řešení dopadů procesů digitalizace a automatizace na trh práce a konsekventně do oblasti sociální a vzdělávání“. Zároveň se příspěvek snaží zohlednit dopady koronavirové pandemie. Podle autorů bude mít čtvrtá průmyslová revoluce zásadní vliv na zaměstnanost, na povahu práce i na vznik nových pracovněprávních vztahů a v důsledku toho i na život celé společnosti. Digitalizace ekonomiky vyvolá nutnost změn ve vzdělání a přinese i rizika, jako je růst sociální polarizace společnosti. Pandemie covidu-19 do tohoto procesu zasáhla diferencovaně. Omezením sociálních kontaktů poškodila aktivity a celá odvětví, od nichž se očekávalo, že postupně vstřebají pracovní sílu uvolněnou automatizací. Na druhé straně výrazně akcelerovalo využití digitálních technologií a rozvoj pracovních vztahů, které je využívají. Nadále budou ovlivňovat vývoj tři vlivy: nesporný a dynamický rozvoj moderních technologií, diferencované důsledky pandemie na různé sektory a důsledky útlumu ekonomiky.

Profily autorů:

PhDr. Arno Kraus (arno.kraus@vupsv.cz) působí v současné době jako výzkumný pracovník VÚPSV, v. v. i., v týmu zabývající se otázkami politiky zaměstnanosti a potřeb trhu práce. Ve své profesní kariéře působil v nejvyšších manažerských funkcích mezinárodních společností, např. jako generální ředitel společnosti Philips ČR, s.r.o. Je tak detailně seznámen s problematikou zavádění nových technologií do praxe, s problematikou kvalifikačních potřeb či problematikou očekávaného vývoje trhu práce.

Ing. Petr Víšek (pevisek@seznam.cz) je vědeckým pracovníkem VÚPSV, v. v. i., a externím učitelem na Katedře sociální práce FF UK, obor sociální politika. V minulosti pracoval v různých funkcích v resortu práce a sociálních věcí a patří mezi tvůrce sociální politiky po roce 1990. Hlavním objektem jeho zájmu je architektura nastavení dávkových systémů v oblasti podpory rodin s dětmi a pomoci v hmotné nouzi.

Je čtvrtá průmyslová revoluce více hrozbou, nebo příležitostí? Rozhovor s ekonomickým poradcem Ing. Jaroslavem Šulcem, CSc.

Petr Šafařík

Abstrakt

Obsáhlý rozhovor s ekonomem Jaroslavem Šulcem – někdejší poradcem předsedů Českomoravské konfederace odborových svazů, premiéra a předsedy Senátu – pojednává zejména o koncepci „Iniciativa Průmysl 4.0“ a o sociálně politických dopadech digitalizace ekonomiky. Rozhovor se zabývá také přístupem německého Fraunhoferova institutu k Průmyslu 4.0 a přináší i ohlédnutí za staršími českými/československými tradicemi promýšlení vědeckotechnických změn a jejich důsledků.

Profily autorů:

PhDr. Petr Šafařík (petr.safarik@vupsv.cz) je šéfredaktorem časopisu Fórum sociální politiky.

Ing. Jaroslav Šulc, CSc. (sulc.jarek@volny.cz) pracoval téměř dvě desetiletí v ústředních orgánech státní správy České republiky (FSÚ, FMSP a MF ČR), souběžně působil na VŠE a poté na VŠFS, v 90. letech byl ekonomickým ředitelem tehdy největšího penzijního fondu. V posledních deseti letech byl ekonomickým poradcem předsedů ČMKOS, premiéra a předsedy Senátu. Nyní je v důchodu. Zabývá se především sociálními aspekty makroekonomického vývoje.

Slepé skvrny: O chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti

Jan Keller

Recenze knihy Prokop, Daniel: *Slepé skvrny: o chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*. Brno: Host, 2020, 278 stran; druhé, rozšířené vydání, ISBN 978-80-275-0308-7.

Abstrakt

Recenze hodnocenou knihu na jednu stranu chválí za přehlednost a srozumitelnost, s níž pojednává o tématech, která jsou dobře známa mezi sociology, ale kupříkladu politická scéna důležitost daných problémů nedoceňuje. Zejména jde o definice chudoby a o některé další jevy sociální nerovnosti. Na druhou stranu recenzent nachází v posuzované knize některé slabiny, a to například v pasážích věnovaných přístupu ke vzdělání nebo otevřenosti vůči migrantům. Za nejproblematictější část označuje Jan Keller kapitolu o sociální stratifikaci české společnosti a mezi svými argumenty uvádí i srovnatelné poznatky ze zahraničí.

Profil autora:

Prof. PhDr. Jan Keller, CSc. (jan.keller@osu.cz) je profesorem na Katedře zdravotně-sociálních studií Fakulty sociálních studií Ostravské univerzity (Faculty of Social Studies, University of Ostrava), Českobratrská 16, 702 00 Ostrava, Česká republika. Zaměřuje se na dějiny sociologie, sociologii organizace a na problematiku sociálního státu.

Dobrá ekonomie pro zlé časy: lepší odpovědi na naše největší problémy

Jan Mertl

Recenze knihy Banerjee, Abhijit V. – Duflo, Esther: *Good economics for hard times: better answers to our biggest problems*. London: Penguin Books, 2019, 416 stran, ISBN 978-0-241-30689-5.

Abstrakt

Recenzovaná kniha je zajímavým příspěvkem do literatury zabývající se příčinami problémů a dysbalancemi fungování dnešních socioekonomických systémů. Je založena na ověřených poznatcích a vhodných myšlenkových konceptech. Věnuje se problematice veřejných financí, příjmové nerovnosti, ekonomie životního prostředí, strukturální politiky, ekonomického růstu a rozvoje, zahraničního obchodu, sociálního zabezpečení a sociální politiky. Lze ji doporučit zájemcům o porozumění problémům současného světa, zejména těm, kteří při studiu základních ekonomických modelů mají pochybnosti o tom, jestli to je všechno takhle jednoduché a přímočaré.

Profil autora:

Ing. Jan Mertl, Ph.D. (jan.mertl@outlook.com) absolvoval doktorské studium na národohospodářské fakultě VŠE v Praze u prof. Krebse. Nyní pracuje jako odborný asistent na katedře financí Vysoké školy finanční a správní (Department of Finance, University of Finance and Administration), Estonská 500, 101 00 Praha 10. Odborně se věnuje sociálnímu zabezpečení, veřejným financím a zdravotní politice.

Za hranice kapitalismu

Pavel Hulec

Recenze knihy Barša, Pavel – Dokupil Škabraha, Martin (eds.): *Za hranice kapitalismu*. Praha: Rybka Publishers, 2020, 247 stran, ISBN 978-80-87950-74-6.

Abstrakt

Recenze představuje a hodnotí sborník *Za hranice kapitalismu* zaměřený na kritiku charakteristických rysů pozdního kapitalismu a představení alternativ k současnému společensko-ekonomickému systému. Kniha je zajímavým příspěvkem do tuzemské kritické debaty a má potenciál dosáhnout širších čtenářských vrstev, současně je ale limitována svým esejistickým a diskusním charakterem, který mírně snižuje její hodnotu pro čistě akademické publikum.

Profil autora:

Mgr. Pavel Hulec (hulec@kap.zcu.cz) je asistentem na Katedře politologie a mezinárodních vztahů, Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni (Department of Politics and International Relation, Faculty of Arts, University of West Bohemia), Jungmannova 1, 301 00 Plzeň a doktorandem na Katedře řízení a supervize v sociálních a zdravotnických organizacích, Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy (Department of Management and Supervision in Social and Health Organisations, Faculty of Humanities Charles University in Prague), Pátkova 2137/5, 182 00 Praha 8 – Libeň. Zaměřuje se na regulaci sociálních služeb a veřejnou sociální politiku.

Z výsledků výzkumné činnosti VÚPSV, v. v. i., v roce 2019

(Příloha 4. čísla Fóra sociální politiky)

Přinášíme tradiční přílohu představující – s využitím příslušné výroční zprávy – výsledky vědecko-výzkumné činnosti Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v. v. i., z předchozího roku. Výzkum vycházel z dokumentu „Plán výzkumné činnosti VÚPSV, v. v. i., na rok 2019“, zaměřeného na řešení aktuálních otázek vývoje sociálního systému v České republice s přihlédnutím k prioritám vedení Ministerstva práce a sociálních věcí v tomto období. Východiskem loňské vědecko-výzkumné činnosti byla rovněž „Dlouhodobá koncepce rozvoje VÚPSV, v. v. i., v letech 2018–2022“.

[Pro novináře:](#) u každého příspěvatele je v jeho medailonku uveden e-mailový kontakt. V případě Vašeho zájmu dotyčného oslovit coby odborného respondenta telefonicky Vám rádi zprostředkujeme telefonní číslo dotyčného.

[Petr Šafařík](#), šéfredaktor časopisu Fórum sociální politiky

[Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. \(VÚPSV\)](#)

Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7
e-mail: petr.safarik@vupsv.cz
tel.: +420 777 529 070